

Feiten en cijfers Vrijwillige inzet

1. Hoeveel vrijwilligers zijn er?

Exacte gegevens over het aantal vrijwilligers in Nederland zijn lastig te geven omdat de cijfers per onderzoek wisselen, afhankelijk van de vraagstelling en timing van het onderzoek. Uit het tweejaarlijks onderzoek *Geven in Nederland 2015* blijkt dat in 2014, 37% van de Nederlanders minstens één keer per jaar vrijwilligerswerk deed voor een maatschappelijke organisatie (R. Bekkers & T. Schuyt & B. Gouwenberg, GIN 2015). In de publicatie van het CBS: *Wie doet vrijwilligerswerk?*, worden de cijfers van vrijwillige inzet over 2015 in Nederland uit POLS¹ en EBB² gepubliceerd (J. Arends & L. Flöthe, CBS 2015). In 2015 berekent het CBS dat 49% van de Nederlanders minimaal een keer per jaar vrijwilligerswerk verricht. Dit is niet significant anders dan in 2012. Omdat *Geven in Nederland* het vrijwilligerswerk al jaren op een vergelijkbare manier meet, is in dat onderzoek te zien dat het aantal Nederlanders dat vrijwilligerswerk doet sinds 2010 gedaald is. De methode van waarneming van CBS is gewijzigd waardoor deze cijfers niet te vergelijken zijn met eerdere jaren.

Ook over de tijdsbesteding aan het vrijwilligerswerk geven de verschillende onderzoeken een ander beeld. De hoeveelheid tijd die Nederlanders gemiddeld aan vrijwilligerswerk besteden, is volgens Bekkers in 2013 en 2014 gedaald van gemiddeld 21 naar 18 uur per maand. Volgens de SCP publicatie *Maatschappelijke participatie: voor en met elkaar* (Van Houwelingen & de Hart, 2013) is de afgelopen decennia het vrijwilligerswerk redelijk constant gebleven, namelijk een klein uur per week. Voor zover in de cijfers van het CBS kan worden teruggekeken lijkt het aan uren dat een vrijwilliger (inclusief bestuursleden) aan het vrijwilligerswerk besteed gelijk gebleven is sinds 2010. Gemiddeld besteden vrijwilligers 4 uur per week aan hun vrijwilligerswerk.

De teruggang in het aantal vrijwilligers en het aantal uren dat vrijwilligers zich inzetten wordt volgens Bekkers voor een belangrijk deel veroorzaakt door het toenemende beroep van de overheid op burgers om informele hulp en mantelzorg te verlenen aan bureaus, familie en vrienden. Dit is niet duidelijk zichtbaar in de cijfers van CBS. De cijfers van CBS laten wel zien dat mannen minder vrijwilligerswerk voor de sport- en hobbyclub, de culturele vereniging en de verzorging zijn gaan doen. Het aantal vrouwen dat vrijwilligerswerk doet is gelijk gebleven. Als we kijken naar de cijfers van de informele hulp dan zien we daar voor zowel mannen als vrouwen een lichte stijging in 2013 bij CBS.

2. Wie zijn de vrijwilligers?

Vrijwilligerswerk wordt in Nederland het meest gedaan door mensen tussen de 35 en 45 jaar op school, de sportvereniging of de buurt. Dit zijn ouders met jonge kinderen waarop een beroep gedaan wordt door de school en de sportvereniging. Ook de keuze voor vrijwilligerswerk voor de buurtactiviteiten is aan de kinderen gerelateerd.

Opvallend hoog is het aantal jongeren dat vrijwilligerswerk doet in 2012 en 2013. Hier zien we de effecten van de verplicht maatschappelijke stage. Ook in andere onderzoeken blijkt dat maatschappelijke stage leidt tot meer vrijwilligerswerk bij jongeren (Monitoring en evaluatie van de Vliegende Brigade, Maatschappelijke Stage deel III eindevaluatie, H. Braam & S. Tan & M. de Gruijter, Verwey Jonker Instituut, 2009). De verplichte maatschappelijke stage is in 2014 afgeschaft. Dit is nog niet in de cijfers zichtbaar. Hoewel de inschatting is dat bijna de helft van de scholen de maatschappelijke stage zal blijven aanbieden aan de leerlingen, zal dit een daling van het aantal jongeren (15-25 jaar) tot gevolg hebben.

Los van het aan de eigen kinderen gerelateerde vrijwilligerswerk en de maatschappelijke stage doen ouderen, hoger opgeleiden, met een kerkelijke achtergrond vaker vrijwilligerswerk. Inwoners van een van de grote steden en mensen met een islamitische achtergrond doen minder vaak vrijwilligerswerk (Bekkers, 2015; Arends & Flöthe 2015, Van Houwelingen & de Hart, 2013). In de cijfers van CBS over 2012 en 2013 is een afname van het vrijwilligerswerk door ouderen tussen de 65 en 75 te zien. In de periode hiervoor was er juist een toename van het aantal ouderen in het vrijwilligerswerk (Van Houwelingen & de Hart, 2013). Dit kan een gevolg zijn van het inschakelen van de van ouders bij de kinderopvang van de kleinkinderen. In 2013 is ook de vrijwillige inzet door alleenstaande, eenoudergezinnen en paren zonder kinderen afgenomen.

¹ POLS is permanent Onderzoek Leefsituatie

² Enquête Beroeps Bevolking

De toename van vrijwillige inzet zit vooral bij mannen, middelbaar en hoger opgeleiden, Nederlanders in het 'lege nest' stadium van de gezinscyclus en voltijds werkenden (Van Houwelingen & de Hart, 2013). Westerse allochtone doen meer vrijwilligerswerk van niet westerse allochtonen. Van de niet-westerse allochtonen doet 36% vrijwilligerswerk.

Als we kijken naar de verdeling van de vrijwillige inzet over de provincies dan telt Friesland procentueel de meeste vrijwilligers, gevolgd door Overijssel en Utrecht. In Limburg en Zuid-Holland wonen de minste vrijwilligers (Verschillen in sociale samenhang en welzijn tussen provincies, H. Schmeets, CBS 2014). In de steden doen mensen minder vrijwilligerswerk dan in niet stedelijke gebieden. Er is zelfs een afname te zien van het aantal vrijwilligers in de stad terwijl in de weinig stedelijke gebieden er een sterke toename is.

3. Wat doen de vrijwilligers?

Meer dan driekwart van het vrijwilligerswerk bestaat uit uitvoerend-ondersteunend werk en ruim een kwart uit bestuurswerk (Houben-van Herten & te Riele, 2011, R. Bekkers & T Schuyt & B. Gouwenberg, GIN 2015). Kantoorwerk en administratie, bezoek en gezelschap houden, het bieden van vervoer, therapeutische activiteiten of verzorging zijn minder populair geworden onder vrijwilligers in 2013. Er is een stijging te zien van het aandeel van de vrijwilligers dat bezig is met fondsenwerving/collecteren, met belangenbehartiging en met het geven van persoonlijk advies.

Veel vrijwilligers hebben meer dan één vrijwilligersklus. Zo doet bijna een derde van de vrijwilligers vrijwilligerswerk voor twee soorten organisaties, 11% doet drie soorten en 4% doet zelfs vier of vijf soorten vrijwilligerswerk (Arends & Flöthe, 2015). Het aantal vrijwilligers dat actief is voor meer dan één vrijwilligersorganisatie is gelijk gebleven tussen 2010 en 2013 (Bekkers, 2015).

In de afgelopen jaren is het incidentele vrijwilligerswerk niet duidelijk toegenomen. Het percentage dat één keer per jaar vrijwilligerswerk doet is met 6% iets hoger dan voorgaande jaren. Daar staat tegenover dat mensen die twee of drie keer vrijwilligerswerk per jaar doen gedaald is. Ook het percentage dat wekelijks of vaker vrijwilligerswerk doet is gedaald van 12% in 2008 naar 9% in 2014 (Bekkers, 2015).

Veel burgers zijn samen met buurtbewoners actief in hun eigen buurt, stelt het SCP in een onderzoek naar burgerinitiatieven in de eigen buurt (SCP, 2009 in: Boss, e.a., 2011). Deze initiatieven komen voor een groot deel voort uit een groepje actieve buurtbewoners. Zelden zetten buurtbewoners samen met vrijwilligersorganisaties een initiatief op ([Boss & Hetem & Merkus, Movisie 2014](#)). In krachtwijken zetten bewoners zich minder vaak actief in voor de buurt dan in reguliere wijken (16% in krachtwijken tegen 24% in reguliere wijken).

Op de maatschappelijke beursvloer maken bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties matches rond de inzet van middelen en mensen. Medio oktober 2010 is er 38 keer een beursvloer georganiseerd (Boss, e.a., 2011).

Veel bedrijven maken ruimte voor werknemers om in werktijd vrijwilligerswerk te doen. In een panelonderzoek door MBO Nederland (MBO: Maatschappelijk Betrokken Ondernemen) blijkt dat ongeveer 55% van de ondervraagde 1.973 MKB bedrijven MBO-activiteiten onderneemt waarbij ze verhoudingsgewijs het meest mankracht inzetten (Swart e.a., 2010 in: Boss, e.a., 2011). Volgens het SCP laat gemiddeld 30% van de bedrijven hun werknemers vrijwilligerswerk doen in werktijd (Dekker en de Hart, 2009 in: Boss, e.a., 2011).

4. Waarom doen ze vrijwilligerswerk?

Uit onderzoek van het CBS blijkt dat het overgrote deel, 92% in 2010, meestal of altijd plezier heeft in het vrijwilligerswerk (Houben-van Herte en te Riele, 2011).

Meer dan de helft van de vrijwilligers (54%) is van mening dat vrijwilligerswerk hen nieuwe inzichten verschaft. Iets meer vrijwilligers vinden dat ze door vrijwilligerswerk kunnen laten zien dat zij het belangrijk vinden om andere mensen te helpen (58%). Meer dan de helft van de vrijwilligers vinden dat ze via het vrijwilligerswerk nieuwe dingen leren op een praktische wijze (54%). Ongeveer de helft van de vrijwilligers zegt dat vrijwilligerswerk hun het gevoel geeft dat ze ergens belangrijk voor zijn. Minder vrijwilligers (35%) vinden dat vrijwilligerswerk een prettige afleiding is van de eigen problemen en dat vrijwilligerswerk goed staat op het CV (36%) (Bekkers, 2013).

Er zijn wel verschillen tussen verschillende groepen. Senioren doen vaker vrijwilligerswerk 'omdat je het vroeger nu eenmaal deed'. Motieven als carrière en leren spelen vaker een rol bij jongeren (Boss, e.a., 2011). Overigens is het carrièremotief ondanks de crisis en opgelopen werkloosheid niet populairder geworden (Bekkers, 2015). Voor vrijwilligers in de sectoren natuur en zorg is plezier de belangrijkste reden om vrijwilligerswerk te doen, terwijl het in de zorg en hulpverlening vooral een manier is om hun normen en waarden uit te dragen. Dit normatieve motief wordt sterker naarmate men hoger opgeleid is. Bij mensen met een lagere opleiding speelt het verminderen van negatieve omstandigheden en gevoelens een grotere rol. Mannen zijn sterker vertegenwoordigd in de groene organisaties, vrouwen meer in de zorg en hulpverlening (Motivaties voor vrijwilligers, wat maakt het verschil, Vaart & Hetem, Movisie 2011).

5. Waar zijn ze actief als vrijwilliger?

In sportverenigingen wordt het meeste vrijwilligerswerk gedaan. 15% van de vrijwilligers zet zich in de sportsector. Daarnaast zijn scholen (11%) en levensbeschouwelijke organisaties (8%) populair. (Arends & Flöthe 2015; Van Houwelingen & de Hart, 2013). Ook het jeugdwerk en de verzorging zijn belangrijke sectoren om vrijwilligerswerk te doen. 9% van de vrijwilligers is actief in de verzorging en 8% in het jeugdwerk en 12% in de verzorging (CBS 2013)

6. Wat doen de steunpunten vrijwilligerswerk?

Uit een herhalingsonderzoek naar het werk van lokale steunpunten vrijwilligerswerk (Ploegmakers, e.a., 2011b) blijkt dat 72% van steunpunten vrijwilligerswerk zijn ondergebracht bij een brede welzijnsstichting (Conferentie NOVi 2013). Een steunpunt heeft gemiddeld 374 organisaties in haar bestand, waarvan zo'n 64% vrijwilligersorganisaties. Er vinden via internet gemiddeld 86 bemiddelingen per maand plaats. Daarnaast worden gemiddeld 45 mensen per maand bemiddeld via de balie. Daarvan leidt iets minder dan de helft uiteindelijk tot een geslaagde plaatsing bij een vrijwilligersorganisatie. Steunpunten spelen een rol bij sociale activering (36%), bij maatschappelijk betrokken ondernemen (32%), of fungeren als steunpunt mantelzorg (30%).

7. Gemeentelijk beleid

Uit de nulmeting vrijwilligerswerkbeleid onder gemeenten blijkt dat er een enorme toename is te zien van gemeenten die vrijwilligersbeleid hanteren. In 1998 ging het om 6% van de gemeenten, in 2009 om 70%. De nulmeting laat zien dat 290 van de 382 gemeenten beleid hebben voor doelgroepen, met name jongeren en senioren (Duijvestein, 2010 in: Boss, e.a., 2011). Dit heeft te maken met maatschappelijke stage en mantelzorgers. 87% van de gemeenten heeft een steunpunt vrijwilligerswerk. Het budget dat gemeenten reserveren, is in 2010 gemiddeld € 140.000 en de ambtelijke formatie is gemiddeld 0,50 fte (Ploegmakers, e.a., 2011a).

8 mei 2015
R.Hetem. M Franken

Bronnen

Arends J, Flöthe L (2015) *Wie doet vrijwilligerswerk?* Den Haag: CBS

Bekkers, R. (2015) Hoofdstuk 6 Geven van tijd: vrijwilligerswerk. In: Schuyt, T., Gouwenberg, B. & Bekkers, T. (red.) *Geven in Nederland 2015. Giften, Nalatenschappen, Sponsoring en Vrijwilligerswerk*. Amsterdam: Reed Business Education.

Bekkers, R. (2013) Hoofdstuk 6 Geven van tijd: vrijwilligerswerk. In: Schuyt, T., Gouwenberg, B. & Bekkers, T. (red.) *Geven in Nederland 2013. Giften, Nalatenschappen, Sponsoring en Vrijwilligerswerk*. Amsterdam: Reed Business Education.

Boss, E., Blauw, W. en Alblas, M. (2011) *Vrijwillige inzet 2.0. Vrijwillige inzet 2011*. Utrecht: MOVISIE.

CBS (2013) *Statline Sociale contacten en maatschappelijke participatie*. Den Haag: CBS. Gedownload 25-04-2015.

kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

Houben-van Herte, M. en te Riele, S. (2011). *Vrijwillige inzet 2010*, CBS Publicatiedatum CBS-website: 6 september 2011.

Houwelingen, P. van. & Hart, J. de (2013) Hoofdstuk 6 Maatschappelijke participatie: voor en met elkaar. In: Cloin, M. (red.) *Met het oog op de tijd. Een blik op de tijdsbesteding van Nederlanders*. Den Haag: SCP.

Ploegmakers, M., Merkus, M. en Terpstra, M. (2011a) *2-meting gemeentelijk vrijwilligerswerkbeleid. Herhalingsonderzoek stand van zaken vrijwilligerswerkbeleid*, Utrecht: MOVISIE.

Ploegmakers, M., Merkus, M. en Terpstra, M. (2011b). *Lokale steunpunten vrijwilligerswerk op de kaart. Een herhalingsonderzoek naar het werk van lokale steunpunten vrijwilligerswerk*, Utrecht: MOVISIE.

Vaart I, Hetem R (2011), *Motivaties voor vrijwilligerswerk- wat maakt het verschil?* Utrecht, MOVISIE